

ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ 6 КЛАСУ З НАРОДОЗНАВСТВА,

Від 11/09/2024

Оксана Заваденко

На уроці ми вивчали **похоронні** обряди українців.

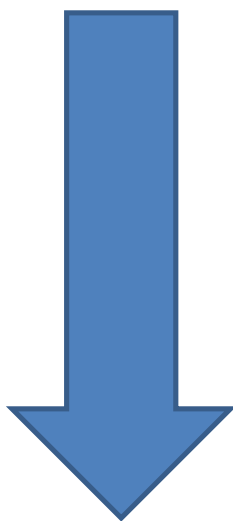
На домашнє завдання прошу подивитися презентацію в додатку «Похоронні обряди», і хто не написав в класі, написати про похоронні обряди українців (5-6 речень).

Ще раз прошу всіх, хто мені ще не здав, принести на перевірку свої записи в класі та **попередні домашні завдання** (5-6 речень про хрестини або першу купіль, 5-6 речень про сватання або заручини). Кінець чверті наступного тижня!

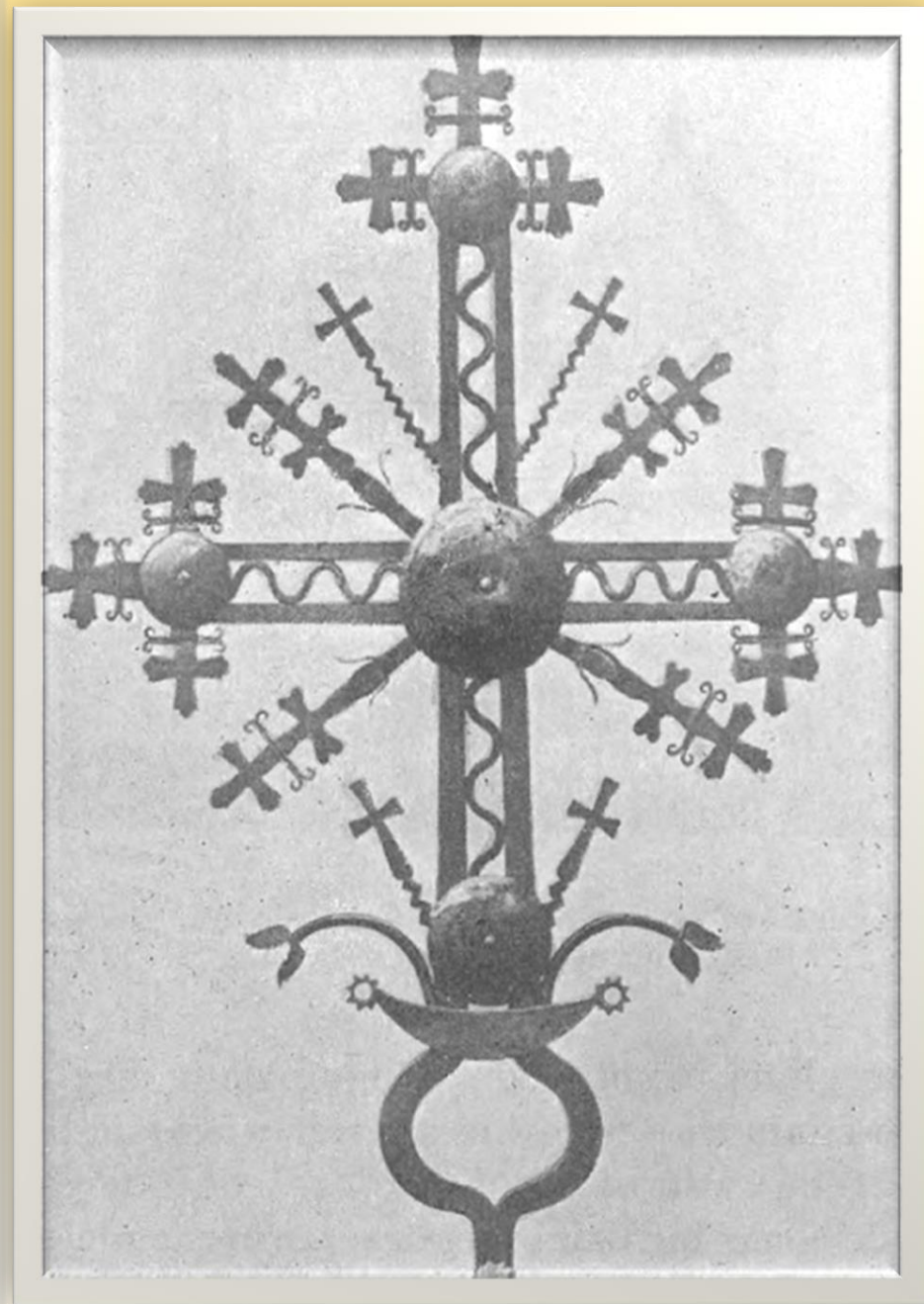
На наступному кроці **ми напишемо іспит по темі «Сімейні обряди українців»**, зокрема по родильних, весільних та похоронних обрядах. Прошу повторити всю тему (додаю її також).

З повагою, вчителька народознавства

Оксана Заваденко

*Похоронні
звичаї
українців*

Похоронні обряди

- ❖ Як і інші українські обряди і звичаї, похоронні поєднують дохристиянські елементи із християнськими.
- ❖ В дохристиянських часах, похорон мав одну мету - це оберігати, щоб померлий відходячи, не взяв когось із собою.

- ❖ За дохристиянськими віруваннями душа людини після смерті відходила до гурту предків і ставала охоронцем роду.
- ❖ За християнською вірою душа померлого відходить або до **раю**, або до **чистилища**, або до **пекла**, залежно від вчинків людини під час земного життя.
- ❖ Чистилище – це тимчасове місце очищення душі від гріхів. Тому треба молитися за душі померлих в чистилищі, щоб вони змогли потрапити до раю.

- ❖ Похорон завжди відбувався дуже дбайливо.
- ❖ Померлого обмивали, та вдягали в новий одяг, та клали на столі або на лаві у хаті.
- ❖ В руки йому ставили свічку або образок.
- ❖ В труну клали його улюблені речі.
- ❖ Молодих незаміжніх дівчат часто хоронили у весільному вбранні.

- ❖ Цілу ніч коло померлого палили свічки та проводили молитви над померлим, читали Псалтир.
- ❖ При виході із хати, усі прощаються із покійником цілуючи його в чоло або в руку.
- ❖ Коли труну з покійним виносили з хати, її тричі опускали до землі на кожному порозі хати.

- ❖ Традиційно людину не ховали раніше, як на 3-тій день, бо вірили, що душа покійного ще не остаточно покинула його тіло.
- ❖ На дев'ятий день вірили, що душа вже покидає оселю (дім) покійного.
- ❖ На сороковий день вірили, що душа покійного покидає землю.

- ❖ Домовину (труну – coffin) несли на плечах, або везли возом (wagon) чи санями (sled), тепер спеціальним авто - катафалком.
- ❖ Везли до церкви на чин похорону, а звідти на цвинтар, який колись знаходився коло церкви.
- ❖ Тепер часто чин похорону проводять у домі небіжчика або в похоронному закладі, а потім на цвинтарі.
- ❖ На прощання співають «Вічная пам'ять»

- ❖ Труну опускають в могилу (grave) вишитими рушниками або мотузками.
- ❖ Насипають могилу і ставлять дерев'яний хрест.
- ❖ Могилу «запечатують» - священник кидає землю на труну навхрест.
- ❖ Давня традиційна поминальна страва на похороні - **КОЛИВО** (варена пшениця – поминальна кутя).

- ❖ Після похорону, усі вертаються до хати небіжчика, де справляють *тризну* – поминальний обід.
- ❖ Поминки прийнято робити також на 9-тий день, на 40-вий день та на роковини (1 рік) після смерті покійного.

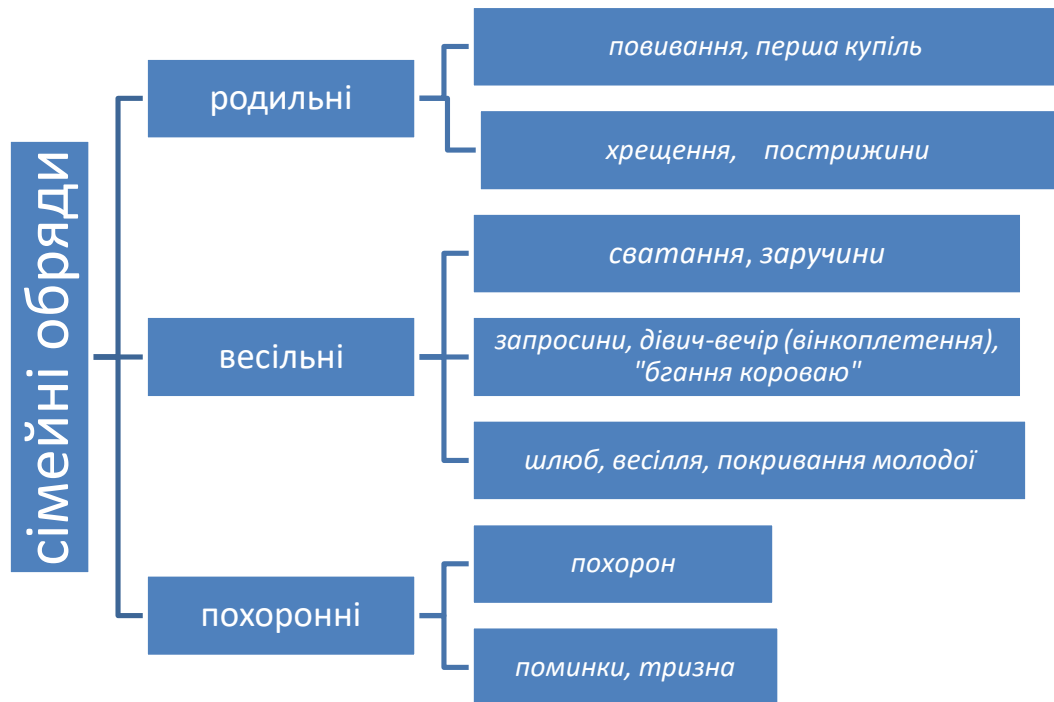

Тема 2. Сімейна обрядовість українців.

Як ми знаємо, обряди поділяють на два основних типи: **сімейні** та **календарні**.

Сімейна обрядовість має стосунок до важливих моментів у житті людини, а **календарна** – у житті природи або трудовій діяльності людей (була пов'язана з календарем).

Сьогодні ми розглянемо основні сімейні обряди українців.

РОДИЛЬНІ ОБРЯДИ, тобто народження дитини, в давнину супроводжувалися магічними діями та обереговими знаками. Колись, приймаючи роди, повивальна бабка намагалася прищепити дитині необхідні риси характеру. Аби дитина росла здоровою, під час **першої купелі** (купання) використовували освячені трави та квіти (свячене зілля); у купіль дівчинки додавали любисток, рум'янок, мед, а іноді й молоко («щоб, хлопці любили, щоб була гарною, щоб солодкою була»), хлопчикам клали корінь дивосилу, відвар дуба («щоб сильними були») або навіть сокиру («щоб уміли майструвати»). Кожен, хто приходив до хати під час ритуалу, мав кинути у купіль монету «на щастя та на багатство».

До наших днів збереглася традиційна **перша купіль**, яка має відбуватися у відповідних відварах трав в урочистій, але закритій сімейній атмосфері, тобто в присутності близьких родичів.

З приходом Християнства, давні родильні обряди замістилися церковним обрядом **хрещення** немовлятка, під час якого душа очищується від первородного гріха. Хресні батьки дитини від її імені тричі відрікаються від диявола та присягають на вірність Христу. Після цього священник охрещує дитинку в свяченій купелі, занурюючи її, або поливаючи голівку. Після цього відбувається миропомазання: священник хрестоподібним рухом змащує миром чоло, очі, рот, вуха, груди, руки і ноги дитини.

ВЕСІЛЬНІ ОБРЯДИ. Весілля для українців було справжнім дійством, що супроводжувалася музикою, співами, танцями, іграми. Все починалося зі **сватання**, коли представники родів молодого й молодої домовлялися про весілля. Свататися наречений переважно брав із собою досвідчених чоловіків. Сватання відбувалося в домі дівчини. Якщо батьки нареченої та сама дівчина були згодні, то подавала хліб на рушнику сватам. Бували випадки, коли дівчина не давала згоди на одруження. Тоді вона повертала старостам принесений ними хліб, а молодому «давала» гарбуза чи макогона.

Невдовзі після сватання влаштовували **заручини**, які починалися з церемонії **посаду** – у висловленні молодими взаємної згоди на шлюб та в його освяченні двома родами. Символами єднання були рушник та хліб. Молодих виводили на посад, старший староста накривав рушником хліб, що лежав на столі, клав на нього руку дівчини, зверху – руку хлопця і перев'язував їх рушником. Після цього молода перев'язувала старостів рушниками, а всіх присутніх обдаровувала хустками, полотном або сорочками. Після заручин вже не можна було відмовитися від весілля, не зганьбивши себе.

Між заручинами та весіллям відбувалася підготовка до торжества, обставлена низкою обрядів. Основними тут були **дівич-вечір** (або барвінкові обряди, вінкоплетення), бгання (випікання) короваю та **запросини**. Дівич-вечір влаштовували напередодні весілля як символ прощання з вільним дівочим життям і робили це окремо в оселях молодої та деколи молодого.

Поки молодий та молода збирали свої дружини, коровайниці – заміжні й добропорядні жінки – готували коровай та весільне печиво (теремок, шишки, калачики, полюбовники). Головним весільним хлібом в українському весіллі був коровай.

Сватання, заручини, дівич-вечір (вінкоплетення), випікання короваю – це все **група довесільних обрядів (підготовчих до весілля)**.

Важливою складовою весільної обрядовості досі залишається **вінчання** – церковне освячення **шлюбу**. Цікавим є те, що перш, ніж завести молодих до церкви, священник заручує їх, одягаючи їм обручки. Під час обряду вінчання дружба і дружка тримають над головами наречених корони, а в деяких регіонах їм на голови кладуть вінки з барвінку та квітів. Під час шлюбу наречені присягають один одному на вірність подружню. І ця присяга є на все життя.

Після вінчання відбувалося власне весілля, яке супроводжувалося додатковими обрядами, веселощами, щедрим частуванням, танцями, та ін. Найдраматичнішим моментом весілля був обряд **покривання**, коли весільний вінок замінювали хустиною. Цей обряд символізував перехід молодої до громади жінок та під владу чоловіка.

Похоронні (поховально-поминальні) обряди були пов'язані зі смертю людини. Вони спрямовувалися як на забезпечення незворотного переходу душі небіжчика у світ предків, так і на охорону живих від шкідливого впливу духу померлого. Ці обряди склалися з **похорону** та **поминок**. Коли вмирала людина, про це оповіщали всіх родичів та односельців. З цією метою на вікна хати, де лежав небіжчик, вивішували білі хустки або перемітки. Серед верховинців було прийнято розкладати перед хатою покійного велике вогнище та сурмити у трембіти.

Смерть була таємницею для наших предків, тому з нею пов'язано багато «забобонів», щоб не нашкочити душі померлого. Наприклад заборонялося пити воду в хаті небіжчика, адже її могла пити душа; коли хтось хотів сісти на лаву, мусив подмухати на неї, аби не розчавити душу покійного та ін. Дзеркала в хаті завішували полотном.

Особливою магічністю позначалося винесення труни з небіжчиком, оскільки це пов'язувалося з захистом родини та господарства від його майбутнього впливу. Намагаючись перешкодити померлому відшукати дорогу додому, його виносили ногами вперед, тричі постукавши труною об поріг хати, щоб покійник попрощався з пращурами і більше не повертався. В давнину, як тільки труну виносили з хати, на тому місці, де вона стояла, розбивали новий горщик (символ оновлення життя), а шлях, яким виносили труну, посипали житом та ячменем, аби в домі більше ніхто не вмирав.

Українці суворо дотримувалися напівцерковного звичаю печатати могилу, якого не знають інші народи. Священик під церковні співи позначав лопатою хрест над могилою, а потім навхрест кидав на труну землю.

По закінченні похорону для всіх присутніх улаштовували трапезу (**тризну**), обов'язковою стравою на якій колись було *коливо* — варена пшениця з медом. Одразу після трапези було прийнято ставити на вікно склянку горілки та краєць хліба, призначені для духу покійного: адже він, за повір'ям, повертався додому протягом дев'яти днів. Наступного дня в деяких регіонах на могилу несли сніданок («будили покійного»). Цим завершувався похорон, і цим же розпочиналися **поминки**.

Відзначення окремих **поминальних днів** пов'язується з народними світоглядними уявленнями про життя та смерть. Отож, вважалося, що на *третій день* душа відходить від тіла, на *дев'ятий* покидає оселю, а на *сороковий* же день душа покидає землю.